- Nota Reactie en Commentaar -

Natuurbeheerplan Groningen 2027

Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen
15 september 2026

Inhoudsopgave

		Blz.
1.	**Inleiding**	**3**
2.	**Zienswijzen en commentaar**	**7**
Bijlage 1	**Overzicht indieners zienswijze**	**42**

1. Inleiding

1.1. Gevolgde procedure

Op 7 april 2026 hebben wij het Ontwerp Natuurbeheerplan Groningen 2027 vastgesteld. In het Natuurbeheerplan hebben wij vastgelegd waar welke subsidies voor natuur- en landschapsbeheer op basis van het Stelsel voor Natuur en Landschap (SNL) van toepassing zijn.

Het Ontwerp Natuurbeheerplan Groningen 2027 heeft van 16 april t/m 28 mei 2026 ter inzage gelegen. Gedurende deze periode is eenieder in staat gesteld om schriftelijk of mondeling zijn of haar zienswijzen over het ontwerp aan ons kenbaar te maken. De reacties worden in deze Nota Reacties en Commentaar Natuurbeheerplan Groningen 2027 van commentaar voorzien.

1.2. Zienswijzen en adviezen over de Nota Reactie en Commentaar Natuurbeheerplan Groningen 2027

Er zijn in totaal 14 reacties ontvangen, binnen de wettelijke termijn.

1.3 Verdere procedure

Deze nota hebben wij vastgesteld op 15 september 2026 tezamen met het definitieve Natuurbeheerplan 2027 Groningen. Wij hebben ervoor gekozen om bij de vaststelling van dit Natuurbeheerplan Groningen de in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht geregelde procedure te volgen. Dat betekent dat belanghebbenden die gereageerd hebben op het Ontwerp of die redelijkerwijs niet verweten kunnen worden dat zij niet eerder gereageerd hebben op het Ontwerp, binnen zes weken na bekendmaking van het vaststellingsbesluit een beroepschrift in kunnen dienen bij de Rechtbank Groningen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 voorzien wij de ingekomen zienswijzen op het Ontwerp Natuurbeheerplan 2027 Groningen van commentaar. In de kolom "Indiener" staat de nummering van de inspraakreacties zoals die in bijlage 1 is opgenomen. De kolom "Zienswijze" bevat de betreffende reactie van de inspreker. Wij hebben ervoor gekozen om deze reactie niet samen te vatten maar zoveel mogelijk letterlijk weer te geven. In de kolom "Commentaar en verwerking" wordt de reactie beantwoord waarbij, indien van toepassing, aangegeven wordt op welke wijze de reactie verwerkt wordt.

In bijlage 1 van deze nota geven wij een overzicht van alle indieners van een zienswijze.

2. Zienswijzen en commentaar

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
1 - 1	*Met dit bericht wil ik aangeven dat ik een bezwaar doe op het Concept zienswijze Natuurbeheerplan Groningen 2027.* *Dit plan staat voor vergroting weidevogelgebied dit zou in zekere mate acceptabel zijn. Alleen wanneer er geen verplichtingen en beperkingen achter weg komen.* *Waar ik me zorgen over maak is dat dit gebied aangewezen wordt als maatschappelijk landbouwgebied dit geeft structureel een lagere veebezetting. Dit heeft grote gevolgen voor mijn bedrijf.* *Ik wil hier mee aangeven dat ik niet tegen een weidevogelgebied ben maar mijn bedrijfsvoering moet daar niet mee belemmerd worden.* *Wij als ondernemers in dit gebied willen zeker meedenken om een mooi weidevogelgebied op te zetten. Maar moet wel realistisch blijven.*	*U geeft aan dat in het Natuurbeheerplan 2027 vergroting van weidevogelgebied staat opgenomen. Dit is niet het geval.* *Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het Natuurbeheerplan betreft dan ook geen nieuwe begrenzing maar een aanwijzing van de gebieden waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden voor o.a. weidevogelbeheer. Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks vastgesteld en is onderdeel van het stelsel voor (agrarisch) natuurbeheer.*
2.1	*Met deze zienswijze willen wij onze grote zorg uitspreken over het ontwerpbesluit Natuurbeheerplan Groningen 2027 en de gevolgen daarvan voor de landbouw, het platteland en de voedselproductie.* *De voorgestelde aanwijzingen en beheermaatregelen leiden in de praktijk tot verdere onttrekking van landbouwgrond aan de agrarische sector, dan wel tot zodanige gebruiksbeperkingen dat sprake is van een sterke waardevermindering en een forse aantasting van de agrarische bedrijfsvoering. Daarmee raakt dit ontwerpbesluit niet alleen individuele ondernemers, maar ook de economische en sociale structuur van het Groningse platteland.* *Bij het lezen van Natuurbeheerplan ontwerp 2027 heb ik toch wat bedenkingen.* • *Er wordt wel heel gemakkelijk een stempel gelegd op andermans bezit.* • *Hoe wordt omgegaan met gevolgschade door vernatting? Denk aan verhoging van grondwater en ganzenschade. Als wij schade veroorzaken aan derden worden we daar voor aansprakelijk gesteld. Hoe zit het met schade die door dergelijke ingrepen ontstaan?* • *Het woord natuur wordt veel genoemd in het document, maar hoe natuurlijk is het dat wij hier onze landbouwgronden omzetten naar (wens)natuur en vervolgens ons voedsel uit verre landen halen?* • *Vanuit mijn jeugd (jaren 70) herinner ik mij dat de lucht vol was van*	*U heeft een aantal bedenkingen bij het Natuurbeheerplan. Hieronder geven wij u reactie op de genoemde punten;* *U geeft aan dat er een stempel wordt gezet op andermans bezit en vraagt zich af hoe wenselijk het is dat landbouwgronden worden omgezet in natuur. Het NNN-gebied is echter niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het Natuurbeheerplan betreft dan ook geen nieuwe begrenzing maar een aanwijzing van de gebieden waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden voor o.a. weidevogelbeheer. Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks vastgesteld en is onderdeel van het stelsel voor (agrarisch) natuurbeheer (SNL).* *U vraagt hoe wordt omgegaan met gevolgschade door vernatting zoals aan verhoging van grondwater en ganzenschade. Ingrepen in het watersysteem zoals het verhogen van grondwater kan alleen na een peilbesluit van het Waterschap.* *Voor ganzenschade op percelen kan er vergoeding worden aangevraagd via het faunafonds van bij12. Zie: Faunaschade - Provincie Groningen* *Ook stelt u de vraag of vernatting wel nodig is voor de weidevogels.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	geluiden van weidevogels zoals de grutto, kievit en scholekster. Wat ik mij niet kan herinneren is dat in de voorzomer en zomer grote plassen op het land stonden. Als wij in de maand mei het land ingingen om te maaien stond er eigenlijk geen water meer op het land, maar waren er wel weidevogels. Vind het heel bijzonder dat nu plotseling het water tot 30 cm onder het maaiveld zou moeten stijgen voor de weidevogels. Een kleine plasdras zou ook voldoende kunnen zijn en zal veel minder ganzen aantrekken en minder schade rond het gebied veroorzaken. • *Ook stikstofreductie wordt genoemd in het document. Stikstof, berekend met een modellenprogramma die al in 2019 is afgewezen voor de doelen waarvoor het wordt gebruikt. En toch blijft met deze gebruiken met als excuus dat er geen betere is. Het is als een auto zonder stuur. Het rijdt wel, maar je kan er alleen maar brokken mee maken. Neem een voorbeeld aan de buurlanden. Ga voor realisme i.p.v. idealisme.* *Tot slot: Als de monniken hadden geregeerd zoals er nu gebeurd had de waddenzee nog tot aan de stad Groningen gelopen. M.a.w ons land is altijd onderhevig geweest aan veranderingen. Dieren en planten hebben zich aangepast of zijn verdwenen en andere zijn er voor terug gekomen. Is dit erg? Nee.* *Er wordt door een roze bril naar vroeger gekeken. Wat ons past halen we naar voren en de rest vergeten we gewoon.* *Zal positief afsluiten: Ben blij dat eindelijk het kwartje gevallen is bij diverse organisaties en TBO's dat predatiebeheer nodig is om de weidevogels in het land te behouden. Sinds deze predatoren zulke extreme bescherming genieten is het bergafwaarts gegaan met de weidevogels.* *Kort samengevat:* • *Wees zuinig op andermans eigendom* • *Laat niet nog meer goede productiegronden verloren gaan aan natuur* • *Een beetje water op het land voor weidevogels is prima, maar maak er geen kanalen en meren van.* • *Stop met stikstofbeleid met drie, vier, vijf cijfers achter de komma.* • *Ga door met het beheersen van predatoren.*	*Ten aanzien van predatiebeheer werken wij in samenwerking met de agrarische natuurverenigingen en de FBE en WBE's aan een goede balans.* *U geeft een aantal zaken aan ten aanzien van het (landelijke) stikstofbeleid. Stikstofbeleid maakt geen onderdeel uit van het Natuurbeheerplan.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
3.1	*Met deze zienswijze willen wij onze grote zorg uitspreken over het ontwerpbesluit Natuurbeheerplan Groningen 2027 en de gevolgen daarvan voor de landbouw, het platteland en de voedselproductie.* *De voorgestelde aanwijzingen en beheermaatregelen leiden in de praktijk tot verdere onttrekking van landbouwgrond aan de agrarische sector, dan wel tot zodanige gebruiksbeperkingen dat sprake is van een sterke waardevermindering en een forse aantasting van de agrarische bedrijfsvoering. Daarmee raakt dit ontwerpbesluit niet alleen individuele ondernemers, maar ook de economische en sociale structuur van het Groningse platteland.* ***1. Verlies van landbouwareaal en stapeling van grondclaims*** *De landbouw in Nederland heeft in de afgelopen decennia al een groot verlies aan landbouwgrond gekend. In de periode 1950–2020 is het areaal afgenomen van circa 2,3 miljoen hectare naar circa 1,8 miljoen hectare. Dat betekent een afname van ongeveer 500.000 hectare in 70 jaar, oftewel gemiddeld circa 7.150 hectare per jaar.* *Tegen deze historische achtergrond moet ook dit ontwerpbesluit worden beoordeeld. De huidige extra grondclaim vanuit natuur, water, klimaat, woningbouw, infrastructuur en andere publieke opgaven is ongekend groot. Hierdoor ontstaat een ontwikkeling die de reguliere jaarlijkse afname van landbouwgrond ver overstijgt. Deze cumulatie van claims kent zijn weerga niet en leidt tot een fundamentele verschraling van de productieruimte voor de landbouw.*	*Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het Natuurbeheerplan betreft dan ook geen nieuwe begrenzing maar een aanwijzing van de gebieden waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden voor o.a. weidevogelbeheer. Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks vastgesteld en is onderdeel van het stelsel voor (agrarisch) natuurbeheer (SNL).*
3.2	***2. Forse gebruiksbeperkingen komen neer op feitelijk grondverlies*** *Ook wanneer landbouwgrond formeel landbouwgrond blijft, kunnen zware beheer- en gebruiksbeperkingen ertoe leiden dat de grond economisch en praktisch nog slechts beperkt bruikbaar is. Denk aan beperkingen op bemesting, beweiding, maaifrequentie, drainage, gewaskeuze of waterbeheer. Hierdoor ontstaat feitelijk hetzelfde effect als bij onttrekking van grond:* *lagere opbrengsten* *minder flexibiliteit in de bedrijfsvoering* *hogere kosten* *lagere grondwaarde* *minder investeringsruimte*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks vastgesteld en is onderdeel van het stelsel voor (agrarisch) natuurbeheer (SNL).* *Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. Alleen indien iemand subsidie aanvraagt voor een beheertype kan dit tot beperkingen leiden.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	grotere onzekerheid over de toekomst van het bedrijf *Dit raakt direct de bestaanszekerheid en inkomensvorming van agrarische ondernemers.*	
3 .3	***3. Gevolgen voor grondprijs en bedrijfsontwikkeling*** *Een direct gevolg van verdere beperkingen is dat goed bruikbare landbouwgrond schaarser en daardoor duurder wordt. Dat heeft meerdere negatieve effecten:* *de prijs van vrij bruikbare landbouwgrond stijgt verder* *bedrijfsverplaatsing of uitbreiding wordt voor veel ondernemers onhaalbaar* *gewenste extensivering wordt financieel moeilijk uitvoerbaar doordat juist meer grond nodig is, terwijl die grond onbetaalbaar wordt* *jonge boeren en opvolgers krijgen nog minder perspectief om een bedrijf voort te zetten of over te nemen* *Daarmee werkt het beleid averechts: van agrariërs wordt gevraagd te extensiveren, terwijl tegelijkertijd de toegang tot betaalbare grond verder wordt beperkt.*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*
3.4	***4. Aantasting van de sociaaleconomische vitaliteit van het platteland*** *De gevolgen beperken zich niet tot het agrarische bedrijf zelf. Wanneer agrarische bedrijven verdwijnen of sterk worden beperkt, heeft dit ook effect op:* *werkgelegenheid op het platteland* *loonwerkers, dierenartsen, toeleveranciers en verwerkers* *lokale middenstand en voorzieningen* *de leefbaarheid van dorpen* *de investeringskracht in het landelijk gebied* *Het risico is dat natuurbeheerbeleid dat onvoldoende rekening houdt met landbouwkundige en economische realiteit leidt tot verdere uitholling van het platteland.*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*
3.5	***5. Verlies van karakteristiek landschap en cultuurhistorie*** *Het Nederlandse en Groningse landschap is niet alleen natuurgebied, maar*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	ook cultuurlandschap dat mede door agrariërs is gevormd en onderhouden. Het karakteristieke beeld van graslanden, weidende koeien, sloten, houtwallen en open landbouwgebied dreigt verder verloren te gaan wanneer de grondgebonden landbouw structureel onder druk komt te staan. Daarmee verdwijnt niet alleen economische activiteit, maar ook landschappelijke identiteit en cultureel erfgoed.	*mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*
3.6	***6. Onevenredigheid en gebrek aan integrale belangenafweging*** *In het ontwerpbesluit lijkt het natuurbelang zwaar te wegen, terwijl onvoldoende inzichtelijk is hoe de belangen van landbouw, voedselproductie, eigendomsrechten, sociaaleconomische vitaliteit en uitvoerbaarheid integraal zijn meegewogen.* *Daarom rijzen onder meer de volgende vragen:* *welke concrete oppervlakte landbouwgrond wordt direct of indirect geraakt?* *welke gebruiksbeperkingen gelden per categorie?* *wat zijn de bedrijfseconomische effecten voor agrariërs?* *is de cumulatie met andere beleidsopgaven onderzocht?* *welke alternatieven met minder schade voor de landbouw zijn overwogen?* *op welke wijze is de proportionaliteit getoetst?* *Zonder deze onderbouwing is een zorgvuldige belangenafweging onvoldoende inzichtelijk.*	*Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing.* *Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*
3.7	***7. Weidevogelbeheer moet vrijwillig blijven*** *Daarnaast maken wij nadrukkelijk bezwaar tegen iedere ontwikkeling waarbij weidevogelbeheer in de praktijk van vrijwillig naar feitelijk verplicht verschuift. Sinds de vorming van collectieven bestaat de zorg dat vrijwillig agrarisch natuurbeheer geleidelijk verandert in een systeem met toenemende druk, normering en indirecte verplichtingen. Die zorg wordt versterkt wanneer regels worden opgenomen in beleid of omgevingsvisies, omdat daarvan een duidelijke doorwerking uitgaat naar agrarisch gebruik en bedrijfsontwikkeling. Wanneer aanvullende regels worden gesteld ter bescherming van weide- en akkervogels, leidt dit feitelijk tot een verdere beperking van het reguliere agrarische gebruik. Dit achten wij onwenselijk. Burgers en agrariërs*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.* *Ten aanzien van predatiebeheer werken wij in samenwerking met de agrarische natuurverenigingen en de FBE en WBE's aan een goede balans.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	zijn reeds gehouden aan de geldende natuurwetgeving, waaronder de bescherming van soorten op grond van de bestaande habitat-, flora- en faunawetgeving. *Stimulering van vogelbeheer dient daarom nadrukkelijk gebaseerd te blijven op vrijwilligheid. Daarnaast kan effectief weidevogelbeleid niet zonder een consistent en doelgericht predatiebeheerbeleid. Agrariërs geven in de praktijk al tientallen jaren aan dat het ontbreken van predatiebeheer een belangrijke oorzaak is van de achteruitgang van de weidevogelstand.* *Recentelijk lijkt ook bij diverse NGO's en ambtenaren het besef te zijn ontstaan dat predatiebeheer noodzakelijk is, waardoor hiermee opnieuw een begin wordt gemaakt. Het is van belang dat hiervoor tevens duidelijk en consistent beleid wordt ontwikkeld. Naar verwachting kan daarmee de negatieve trend worden gekeerd en kan ruimte ontstaan voor herstel van de weidevogelpopulaties.*	
3.8	***8. Verzoek*** *Wij verzoeken u daarom:* *het ontwerpbesluit te heroverwegen voor zover dit leidt tot onttrekking van landbouwgrond of onevenredige gebruiksbeperkingen* *de sociaaleconomische gevolgen voor landbouwbedrijven en het platteland expliciet en kwantitatief in beeld te brengen* *af te zien van maatregelen die feitelijk leiden tot bedrijfsbeëindiging zonder volwaardige en reële compensatie* *landbouw en natuur niet als tegenstelling te benaderen* *te bevestigen dat weidevogel- en akkervogelbeheer niet via aanvullende regels, schaduwwerking of indirecte verplichtingen een dwingend karakter krijgt te waarborgen dat vrijwillig agrarisch natuurbeheer daadwerkelijk vrijwillig blijft*	*Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing.* *Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*
4.1	*Met deze zienswijze willen wij onze grote zorg uitspreken over het ontwerpbesluit Natuurbeheerplan Groningen 2027 en de gevolgen daarvan voor de landbouw, het platteland en de voedselproductie. De voorgestelde*	*Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het Natuurbeheerplan betreft dan ook geen nieuwe begrenzing maar een aanwijzing van de gebieden*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	aanwijzingen en beheermaatregelen leiden in de praktijk tot verdere onttrekking van landbouwgrond aan de agrarische sector, dan wel tot zodanige gebruiksbeperkingen dat sprake is van een sterke waardevermindering en een forse aantasting van de agrarische bedrijfsvoering. Daarmee raakt dit ontwerpbesluit niet alleen individuele ondernemers, maar ook de economische en sociale structuur van het Groningse platteland. *1. Verlies van landbouwareaal en stapeling van grondclaims* *De landbouw in Nederland heeft in de afgelopen decennia al een groot verlies aan landbouwgrond gekend. In de periode 1950–2020 is het areaal afgenomen van circa 2,3 miljoen hectare naar circa 1,8 miljoen hectare. Dat betekent een afname van ongeveer 500.000 hectare in 70 jaar, oftewel gemiddeld circa 7.150 hectare per jaar. Tegen deze historische achtergrond moet ook dit ontwerpbesluit worden beoordeeld. De huidige extra grondclaim vanuit natuur, water, klimaat, woningbouw, infrastructuur en andere publieke opgaven is ongekend groot. Hierdoor ontstaat een ontwikkeling die de reguliere jaarlijkse afname van landbouwgrond ver overstijgt. Deze cumulatie van claims kent zijn weerga niet en leidt tot een fundamentele verschraling van de productieruimte voor de landbouw.*	*waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden voor o.a. weidevogelbeheer.*
4.2	*Forse gebruiksbeperkingen komen neer op feitelijk grondverlies* *Ook wanneer landbouwgrond formeel landbouwgrond blijft, kunnen zware beheer- en gebruiksbeperkingen ertoe leiden dat de grond economisch en praktisch nog slechts beperkt bruikbaar is. Denk aan beperkingen op bemesting, beweiding, maaifrequentie, drainage, gewaskeuze of waterbeheer. Hierdoor ontstaat feitelijk hetzelfde e□ect als bij onttrekking van grond:* • *lagere opbrengsten* • *minder flexibiliteit in de bedrijfsvoering* • *hogere kosten* • *lagere grondwaarde* • *minder investeringsruimte* • *grotere onzekerheid over de toekomst van het bedrijf*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	Dit raakt direct de bestaanszekerheid en inkomensvorming van agrarische ondernemers.	
4.3	*Gevolgen voor grondprijs en bedrijfsontwikkeling* *Een direct gevolg van verdere beperkingen is dat goed bruikbare landbouwgrond schaarser en daardoor duurder wordt. Dat heeft meerdere negatieve effecten:* • *de prijs van vrij bruikbare landbouwgrond stijgt verder* • *bedrijfsverplaatsing of uitbreiding wordt voor veel ondernemers onhaalbaar* • *gewenste extensivering wordt financieel moeilijk uitvoerbaar doordat juist meer* • *grond nodig is, terwijl die grond onbetaalbaar wordt* • *jonge boeren en opvolgers krijgen nog minder perspectief om een bedrijf voort te* • *zetten of over te nemen* *Daarmee werkt het beleid averechts: van agrariërs wordt gevraagd te extensiveren, terwijl tegelijkertijd de toegang tot betaalbare grond verder wordt beperkt.*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*
4.4	*Aantasting van de sociaaleconomische vitaliteit van het platteland* *De gevolgen beperken zich niet tot het agrarische bedrijf zelf. Wanneer agrarische bedrijven verdwijnen of sterk worden beperkt, heeft dit ook e□ect op:* • *werkgelegenheid op het platteland* • *loonwerkers, dierenartsen, toeleveranciers en verwerkers* • *lokale middenstand en voorzieningen* • *de leefbaarheid van dorpen* • *de investeringskracht in het landelijk gebied* *Het risico is dat natuurbeheerbeleid dat onvoldoende rekening houdt met landbouwkundige en economische realiteit leidt tot verdere uitholling van het platteland.*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks vastgesteld en is onderdeel van het stelsel voor (agrarisch) natuurbeheer (SNL).* *agarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
4.5	*Verlies van karakteristiek landschap en cultuurhistorie* *Het Nederlandse en Groningse landschap is niet alleen natuurgebied, maar ook cultuurlandschap dat mede door agrariërs is gevormd en onderhouden. Het karakteristieke beeld van graslanden, weidende koeien, sloten, houtwallen en open landbouwgebied dreigt verder verloren te gaan wanneer de grondgebonden landbouw structureel onder druk komt te staan.* *Daarmee verdwijnt niet alleen economische activiteit, maar ook landschappelijke identiteit en cultureel erfgoed.*	*Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*
4.6	*Gevolgen voor voedselvoorziening en strategische autonomie* *Verdere afname van landbouwgrond en productiecapaciteit heeft ook gevolgen voor de voedselvoorziening. Minder binnenlandse productie betekent meer afhankelijkheid van import en wereldmarkten. Dit maakt Nederland kwetsbaarder voor:* • *prijsschommelingen op de wereldmarkt* • *geopolitieke spanningen* • *verstoringen in handelsketens* • *lagere productiestandaarden elders* *Het is niet consistent om enerzijds hoge eisen te stellen aan Nederlandse boeren en anderzijds voedselproductie steeds meer te verplaatsen naar het buitenland, waar onder veel minder strenge voorwaarden wordt geproduceerd.*	*Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing.* *Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*
4.7	*Onevenredigheid en gebrek aan integrale belangenafweging* *In het ontwerpbesluit lijkt het natuurbelang zwaar te wegen, terwijl onvoldoende inzichtelijk is hoe de belangen van landbouw, voedselproductie, eigendomsrechten, sociaaleconomische vitaliteit en uitvoerbaarheid integraal zijn meegewogen. Daarom rijzen onder meer de volgende vragen:* • *welke concrete oppervlakte landbouwgrond wordt direct of indirect geraakt?* • *welke gebruiksbeperkingen gelden per categorie?* • *wat zijn de bedrijfseconomische effecten voor agrariërs?* • *is de cumulatie met andere beleidsopgaven onderzocht?*	*Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing.* *Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	• *welke alternatieven met minder schade voor de landbouw zijn overwogen?* • *op welke wijze is de proportionaliteit getoetst?* *Zonder deze onderbouwing is een zorgvuldige belangenafweging onvoldoende inzichtelijk*	
4.8	*Weidevogelbeheer moet vrijwillig blijven* *Daarnaast maken wij nadrukkelijk bezwaar tegen iedere ontwikkeling waarbij weidevogelbeheer in de praktijk van vrijwillig naar feitelijk verplicht verschuift. Sinds de vorming van collectieven bestaat de zorg dat vrijwillig agrarisch natuurbeheer geleidelijk verandert in een systeem met toenemende druk, normering en indirecte verplichtingen. Die zorg wordt versterkt wanneer regels worden opgenomen in beleid of omgevingsvisies, omdat daarvan een duidelijke doorwerking uitgaat naar agrarisch gebruik en bedrijfsontwikkeling. Wanneer aanvullende regels worden gesteld ter bescherming van weide- en akkervogels, leidt dit feitelijk tot een verdere beperking van het reguliere agrarische gebruik. Dit achten wij onwenselijk. Burgers en agrariërs zijn reeds gehouden aan de geldende natuurwetgeving, waaronder de bescherming van soorten op grond van de bestaande habitat-, flora- en faunawetgeving.* *Stimulering van vogelbeheer dient daarom nadrukkelijk gebaseerd te blijven op vrijwilligheid. Daarnaast kan effectief weidevogelbeleid niet zonder een consistent en doelgericht predatiebeheerbeleid. Agrariërs geven in de praktijk al tientallen jaren aan dat het ontbreken van predatiebeheer een belangrijke oorzaak is van de achteruitgang van de weidevogelstand.* *Recentelijk lijkt ook bij diverse NGO's en ambtenaren het besef te zijn ontstaan dat predatiebeheer noodzakelijk is, waardoor hiermee opnieuw een begin wordt gemaakt. Het is van belang dat hiervoor tevens duidelijk en consistent beleid wordt ontwikkeld. Naar verwachting kan daarmee de negatieve trend worden gekeerd en kan ruimte ontstaan voor herstel van de weidevogelpopulaties.*	*Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing.* *Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.* *Deelname aan agararisch natuurbeheer is op basis van vrijwilligheid. Ten aanzien van predatiebeheer werken wij in samenwerking met de agrarische natuurverenigingen en de FBE en WBE's aan een goede balans.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
4.9	*Verzoek* *Wij verzoeken u daarom:* • *het ontwerpbesluit te heroverwegen voor zover dit leidt tot onttrekking van* • *landbouwgrond of onevenredige gebruiksbeperkingen* • *de sociaaleconomische gevolgen voor landbouwbedrijven en het platteland* • *expliciet en kwantitatief in beeld te brengen* • *af te zien van maatregelen die feitelijk leiden tot bedrijfsbeëindiging zonder* • *volwaardige en reële compensatie* • *landbouw en natuur niet als tegenstelling te benaderen* • *te bevestigen dat weidevogel- en akkervogelbeheer niet via aanvullende regels,* • *schaduwwerking of indirecte verplichtingen een dwingend karakter krijgt* • *Garantie tegen indirecte dwingende verplichtingen en verzwarende normen. Met de voorgestelde aanzienlijke uitbreiding en aansluiting van het weidevogelgebied op het Reitdiepgebied, ontstaat bij ons de grote vrees voor indirecte en dwingende verplichtingen op onze agrarische bedrijfsvoering. Wij vragen Gedeputeerde Staten daarom expliciet te bevestigen en te garanderen dat het weidevogel- en akkervogelbeheer in dit gebied te allen tijde gebaseerd blijft op basis van vrijwilligheid. Wij eisen de garantie dat dit beheer niet via aanvullende provinciale regels, schaduwwerking (bijvoorbeeld via de Omgevingswet) of indirecte verplichtingen een dwingend karakter krijgt. In het bijzonder vragen wij de bevestiging dat de aanwijzing van deze gronden als weidevogelgebied géén verzwarende norm met zich meebrengt wanneer de landelijke norm voor grondgebondenheid (zoals de voorgestelde maximale veebezetting van X GVE per hectare in Maatschappelijke Landbouwgebieden) wettelijk wordt gehanteerd. Agrarische ondernemers die ervoor kiezen om niet deel te nemen aan specifieke beheerpakketten, mogen op geen enkele wijze via wet- of regelgeving, vergunningverlening of subsidievoorwaarden worden beperkt in hun reguliere, grondgebonden bedrijfsvoering.*	*Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing.* *Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. Het Natuurbeheerplan is een instrument van het subsidiestelsel SNL (Natuurbeheer en Agrarisch Natuurbeheer), dit is niet de plek om in te gaan op andere toekomstige ontwikkelingen.* *Ten aanzien van predatiebeheer werken wij in samenwerking met de agrarische natuurverenigingen en de FBE en WBE's aan een goede balans.*

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
5.1	*Met deze zienswijze wil ik mijn grote zorg uitspreken over het ontwerpbesluit Natuurbeheerplan Groningen 2027 en de gevolgen daarvan voor de landbouw, het platteland en de voedselproductie.* *De voorgestelde aanwijzingen en beheermaatregelen leiden in de praktijk tot verdere onttrekking van landbouwgrond aan de agrarische sector, dan wel tot zodanige gebruiksbeperkingen dat sprake is van sterke waardevermindering en een forse aantasting van de agrarische bedrijfsvoering. Daarmee raakt dit ontwerpbesluit niet alleen individuele ondernemers, maar ook de economische en sociale structuur van het Groningse platteland.* ***1. Verlies van landbouwareaal en stapeling van grondclaims*** *De landbouw in Nederland heeft in de afgelopen decennia al een zeer groot verlies aan areaal landbouwgrond gekend. In de periode 1950-2020 is het areaal landbouwgrond afgenomen van circa 2,3 miljoen hectare naar circa 1,8 miljoen hectare. Dat betekent een afname van ongeveer 500.000 hectare in 70 jaar tijd, oftewel gemiddeld circa 7.150 hectare per jaar.* *Tegen deze historische achtergrond moet ook dit ontwerpbesluit worden beoordeeld. De huidige extra grondclaim vanuit natuur, water, klimaat, woningbouw, infrastructuur en andere publieke opgaven is ongekend groot. Daardoor ontstaat een ontwikkeling die de reguliere jaarlijkse afname van landbouwgrond ver overstijgt. Deze cumulatie van claims kent zijn weerga niet en leidt tot een fundamentele verschraling van de productieruimte voor de landbouw.*	Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het Natuurbeheerplan betreft dan ook geen nieuwe begrenzing maar een aanwijzing van de gebieden waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden voor o.a. weidevogelbeheer.
5.2	***Forse gebruiksbeperkingen komen neer op feitelijk grondverlies*** *Ook waar landbouwgrond formeel landbouwgrond blijft, kunnen zware beheer- en gebruiksbeperkingen ertoe leiden dat de grond economisch of praktisch nog maar beperkt bruikbaar is. Denk aan beperkingen op bemesting, beweiding, maaifrequentie, drainage, gewaskeuze of waterbeheer.* *Hierdoor ontstaat feitelijk hetzelfde effect als bij onttrekking van grond:* • *lagere opbrengsten*	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	• *minder flexibiliteit in de bedrijfsvoering* • *hogere kosten* • *lagere grondwaarde* • *minder investeringsruimte* • *grotere onzekerheid over de toekomst van het bedrijf* *Dat raakt direct de bestaanszekerheid en inkomensvorming van agrarische ondernemers.*	
5.3	***Gevolgen voor grondprijs en bedrijfsontwikkeling*** *Een direct gevolg van verdere beperkingen is dat landbouwgrond zonder beperkingen nog schaarser en dus duurder wordt. Dat heeft meerdere negatieve effecten:* • *de prijs van vrij bruikbare landbouwgrond zal verder stijgen* • *bedrijfsverplaatsing of bedrijfsuitbreiding wordt voor veel ondernemers onhaalbaar* • *gewenste extensivering wordt financieel onuitvoerbaar als juist meer grond nodig is, maar die grond onbetaalbaar wordt* • *jonge boeren en opvolgers krijgen nog minder perspectief om een bedrijf voort te zetten of over te nemen* *Daarmee werkt het beleid zelfs averechts: van agrariërs wordt gevraagd om extensiever te werken, terwijl tegelijkertijd de toegang tot voldoende betaalbare grond verder wordt beperkt.*	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.
5.4	***Aantasting van de sociaaleconomische vitaliteit van het platteland*** *De gevolgen beperken zich niet tot de grenzen van het agrarisch bedrijf. Wanneer agrarische bedrijven verdwijnen of sterk worden beperkt, heeft dat ook effect op:* • *werkgelegenheid op het platteland* • *loonwerkers, dierenartsen, toeleveranciers en verwerkers* • *lokale middenstand en voorzieningen* • *de leefbaarheid van dorpen* • *de investeringskracht in het landelijk gebied* *Het risico is groot dat een natuurbeheerbeleid dat onvoldoende rekening houdt*	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	met landbouwkundige en economische realiteit, leidt tot verdere uitholling van het platteland	
5.5.	Verlies van karakteristiek landschap en cultuurhistorie Het Nederlandse en Groningse landschap is niet alleen natuurgebied, maar ook cultuurlandschap dat mede door agrariërs is gevormd en onderhouden. Het karakteristieke beeld van graslanden, weidende koeien, sloten, houtwallen en open landbouwgebied dreigt verder verloren te gaan wanneer veehouderij en grondgebonden landbouw structureel onder druk komen te staan. Daarmee verdwijnt niet alleen economische activiteit, maar ook landschappelijke identiteit en cultureel erfgoed.	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.
5.6	Gevolgen voor voedselvoorziening en strategische autonomie Verdere afname van landbouwgrond en productiecapaciteit heeft ook gevolgen voor de voedselvoorziening. Minder binnenlandse productie betekent meer afhankelijkheid van import en wereldmarkten. Dat maakt Nederland heel kwetsbaar voor: • prijsschommelingen op de wereldmarkt • geopolitieke spanningen • verstoringen in handelsketens • lagere productiestandaarden elders Het is niet consistent om enerzijds hoge eisen te stellen aan Nederlandse boeren en anderzijds de voedselproductie steeds meer te verplaatsen naar het buitenland, waar productie onder veel minder strenge voorwaarden plaatsvindt.	Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing. Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.
5.7	**Onevenredigheid en gebrek aan integrale belangenafweging** In het ontwerpbesluit lijkt het natuurbelang zwaar te wegen, maar onvoldoende zichtbaar is hoe de belangen van landbouw, voedselproductie, eigendomsrechten, sociaaleconomische vitaliteit en uitvoerbaarheid integraal zijn meegewogen. Daarom rijzen onder meer de volgende vragen:	Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	• welke concrete oppervlakte landbouwgrond wordt direct of indirect geraakt? • welke gebruiksbeperkingen gelden per categorie? • wat zijn de bedrijfseconomische effecten voor agrariërs? • is onderzocht wat de cumulatie is met andere beleidsopgaven? • welke alternatieven zijn bekeken met minder schade voor de landbouw? • op welke wijze is proportionaliteit getoetst? Zonder deze onderbouwing is een zorgvuldige belangenafweging onvoldoende inzichtelijk.	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.
5.8	**Weidevogelbeheer moet vrijwillig blijven** Daarnaast wil ik nadrukkelijk bezwaar maken tegen iedere ontwikkeling waarbij weidevogelbeheer in de praktijk van vrijwillig naar feitelijk verplicht verschuift. Juist sinds de vorming van de collectieven bestaat de zorg dat vrijwillig agrarisch natuurbeheer geleidelijk verandert in een systeem met toenemende dwang, directe of indirecte verplichtingen en steeds meer normering. Die zorg wordt versterkt wanneer regels worden opgenomen in beleid of omgevingsvisie, omdat daarvan een duidelijke schaduwwerking uitgaat richting agrarisch gebruik en bedrijfsontwikkeling. Wanneer regels worden gesteld ter bescherming van weidevogels en akkervogels, ontstaat feitelijk een verdere beperking van het reguliere agrarische gebruik. Dat acht ik ongewenst. Als burger en agrariër is men reeds gehouden aan de geldende natuurwetgeving, waaronder de bescherming van soorten op grond van de bestaande habitat-, flora- en faunaregels. Stimulering van vogelbeheer moet nadrukkelijk gebaseerd blijven op vrijwilligheid.	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.
5.9	Verzoek Ik verzoek u daarom: • het ontwerpbesluit te heroverwegen waar dit leidt tot onttrekking van landbouwgrond of onevenredige gebruiksbeperkingen • de sociaaleconomische gevolgen voor landbouwbedrijven en het	Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	platteland expliciet en kwantitatief in beeld te brengen • af te zien van maatregelen die feitelijk leiden tot bedrijfsbeëindiging zonder volwaardige en reële compensatie • landbouw en natuur niet als tegenstelling te benaderen • te bevestigen dat weidevogel- en akkervogelbeheer niet via aanvullende regels, schaduwwerking of indirecte verplichtingen een dwingend karakter krijgt • vrijwillig agrarisch natuurbeheer ook daadwerkelijk vrijwillig te laten blijven	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en het agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit.
6	Hierbij dienen wij als agrarisch ondernemers in de omgeving van de Medenertilsterpolder onze zienswijze in op het ontwerp Natuurbeheerplan 2027. Wij maken ons zorgen over de gevolgen van het voorgestelde beleid voor de agrarische bedrijfsvoering in het gebied. In het plan wordt de Medenertilsterpolder nadrukkelijk aangewezen als gebied waar behoud en versterking van de weidevogelpopulatie centraal staat. Hoewel wij het belang van natuur en landschap onderschrijven, dreigt het evenwicht tussen natuurdoelen en economisch duurzame landbouw verder onder druk te komen staan. Met name de volgende punten geven aanleiding tot zorg: 1. Vernatting en waterbeheer De inzet op hogere waterstanden en vochtige bodems kan leiden tot ernstige beperkingen voor de agrarische bedrijfsvoering. Percelen worden minder draagkrachtig, waardoor beweiding, maaien en oogstwerkzaamheden bemoeilijkt worden. Dit veroorzaakt opbrengstverlies en economische schade. 2. Beperkingen op agrarisch gebruik Extensivering, later maaien en beperkingen op bemesting verminderen de productiviteit van landbouwgrond. Voor veel melkveehouders is dit financieel moeilijk op te vangen, zeker gezien de stijgende kosten in de sector. 3. Waardedaling en onzekerheid	1. Vernatting en waterbeheer Bij het nemen van maatregelen in het watersysteem wordt altijd gekeken naar eventuele effecten richting de omgeving, waaronder de landbouw. Het waterschap toetst de maatregelen voordat een peilbesluit of vergunning wordt afgegeven. Bij deze toetsing is het uitgangspunt dat er geen effect mag zijn naar de omgeving. 2. Beperkingen op agrarisch gebruik Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. Meedoen is op vrijwillige basis, iedere ondernemer kan zelf bepalen of het bedrijfseconomisch interessant is om mee te doen met het ANLb. 3. Waardedaling en onzekerheid

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	Door de steeds sterkere koppeling van het gebied aan natuur-, water- en klimaatdoelen ontstaat onzekerheid over toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van agrarische bedrijven. Dit heeft invloed op investeringen, bedrijfsopvolging en de waarde van landbouwgrond. 4. Vrijwilligheid onder druk Hoewel deelname aan agrarisch natuurbeheer formeel vrijwillig is, ervaren veel agrariërs toenemende maatschappelijke en bestuurlijke druk om mee te doen. Ik verzoek de provincie expliciet vast te leggen dat reguliere agrarische bedrijfsvoering mogelijk blijft en dat geen aanvullende beperkingen worden opgelegd zonder volledige compensatie. 5. Gelijkwaardige samenwerking Wij verzoeken de provincie om agrariërs volwaardig te betrekken bij verdere uitwerking van beleid in de Medenertilsterpolder. Boeren zijn al generaties lang beheerder van dit landschap en essentieel voor het behoud van het open cultuurlandschap. Wij verzoeken u daarom: • geen verdere vernatting door te voeren zonder instemming van grondeigenaren; • agrarische ontwikkelingsruimte te behouden; • volledige schadeloosstelling te garanderen bij beperkingen; • duidelijkheid te geven over de toekomstige status van landbouwgronden in het gebied; • het belang van economisch rendabele landbouw expliciet mee te nemen in de definitieve vaststelling van het plan. Verzoek tot beperking openbaarmaking persoonsgegevens Bij deze verzoeken wij u mijn naam-, adres- en overige persoonsgegevens niet openbaar te maken bij eventuele publicatie van zienswijzen, reactienota's of andere openbaar toegankelijke stukken die verband houden met deze procedure.	Het Natuurbeheerplan geeft invulling aan het beheer binnen het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing of nieuwe doelen. 4. Vrijwilligheid onder druk Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. Meedoen is op vrijwillige basis, iedere ondernemer kan zelf bepalen of het bedrijfseconomisch interessant is om mee te doen met het ANLb. 5. Gelijkwaardige samenwerking In de Medenertilsterpolder loopt sinds 2023 een pilot waarin natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer beide worden uitgevoerd. Deze pilot maakt geen onderdeel uit van het Natuurbeheerplan. De pilot wordt dit jaar geëvalueerd waarna een keuze zal worden gemaakt voor het vervolg.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
7	1. Op 18 december 2024 heeft inspreker een ruilovereenkomst gesloten met de provincie Groningen. Onderdeel van de overeenkomst is een kaart met daarop de natuurdoeltypen, te beheren door inspreker, zie de bijlage. 2. In het vroege voorjaar van 2025 heeft inspreker een kwaliteitshandboek natuurbeheer laten opstellen op basis van de natuurdoeltypen die in het ruilplan van 18 december 2024 zijn aangegeven. 3. Er werd verwacht dat de natuurdoeltypen van de ruilovereenkomst op de kaart van het Natuurbeheerplan van 2026 zouden zijn opgenomen. Helaas dat bleek niet het geval. 4. Op 29 april jl. heeft de Stichting Certificering Subsidiestelsel Natuur en Landschap een Audit uitgevoerd voor wat betreft het natuurbeheer, inclusief het kwaliteitshandboek, van inspreker. 5. De Auditor constateerde dat de natuurdoeltypen in het kwaliteitshandboek niet overeenkomen met de kaart van het provinciale Natuurbeheerplan van 2026. Dat is een fout, een situatie die niet mag voorkomen. Deze fout moet derhalve worden verbeterd. 6. Enkele dagen voor de Audit is de link verkregen voor het inzien van het ontwerp (tekst en kaart) Natuurbheerplan 2027. Helaas is ook de ontwerp kaart van Natuurbeheerplan 2027 niet in overeenstemming met de natuurdoeltypen die in de ruilovereenkomst van 2024 zijn vastgelegd. De vraag en wens (zienswijze) is: kan en wordt de ontwerp kaart van het Natuurbeheerplan 2027 aangepast aan de natuurdoeltypen zoals deze zijn opgenomen in de ruilovereenkomst van 18 december 2024? Zo ja dan behoeft het opgesteld kwaliteitshandboek van inspreker niet te worden aangepast.	De door inspreker voorgestelde wijzigingen zijn verwerkt in het Natuurbeheerplan 2027, de natuurdoeltypen zijn aangepast.
8.1	Aanpassingen leefgebieden Onze zienswijze betreft allereerst een aantal wijzigingen met betrekking tot de leefgebieden in het ontwerp. Deze aanpassingen hebben betrekking op de kaart die behoort bij het Natuurbeheerplan 2026. Wij verzoeken u deze percelen op te nemen in het leefgebied, zodat onze deelnemers op deze gronden agrarisch natuur- en landschapsbeheer kunnen uitvoeren. Hiermee	Waar mogelijk zijn de leefgebieden aangepast. Voor leefgebied binnen N0.01 zie hieronder bij 8.2.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	wordt het beheer zoals aangevraagd in onze gebiedsaanvraag 2023–2028 verder versterkt, in lijn met de doelstellingen van het Natuurbeheerplan. Daarnaast zijn er percelen die in 2026 uit leefgebied zijn gehaald, terwijl daar daarop (al eerder afgesloten) contracten voor ANLb-beheer nog van toepassing waren. Het beheer op die percelen is daarmee direct niet langer subsidiabel, wat voor de betreffende deelnemer en het collectief tot problemen leidt.	
8.2	Uitsluiten van ANLb op beheertype N00.01 Met deze zienswijze willen wij dringend benadrukken dat het uitsluiten van ANLb-beheer op beheertype N00.01 naar onze mening niet doorgezet mag worden. Hoewel de kaart, behorend bij het ontwerp Natuurbeheerplan, inmiddels deels in al 2026 is aangepast, constateren wij dat de onderliggende problematiek onveranderd blijft voor 2027 en bovendien heeft u nog grotere delen van het leefgebied Open Grasland van de kaart gehaald. Dit betekent dat landbouwgronden die momenteel onder ANLb-beheer vallen, per 2027 buiten beheer raken. Dit betekent dat het beheer niet meer vergoed zal worden vanuit het GLB, terwijl wij daar contractuele verplichtingen hebben met onze deelnemers. In het ontwerpplan wordt verwezen naar het rijksbeleid, waarin staat: "Agrarisch natuurbeheer; het ANLb kan buiten en binnen het NNN worden toegepast." Toch dreigt een deel van de landbouwgronden alsnog te worden uitgesloten van deelname aan ANLb, wat in strijd is met dit uitgangspunt. Dit heeft directe gevolgen voor het beheer in het gebied en de natuurkwaliteit. Maar ook onze contractuele verplichtingen richting deelnemers. BNGW erkent de noodzaak tot realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Tegelijkertijd is het ANLb onmisbaar voor effectief weidevogelbeheer, dat valt of staat met het beschikbaar stellen van de juiste middelen en percelen. Onze deelnemers – veehouders met een bewuste, extensieve bedrijfsvoering – leveren een actieve bijdrage aan biodiversiteit via maatregelen als uitgesteld maaien, behoud van kruidenrijk grasland en verhoging van het waterpeil. Deze inspanningen zijn echter niet vrijblijvend. Zij vragen om een passende financiële vergoeding. Zonder het ANLb verdwijnt deze vergoeding, en daarmee ook de mogelijkheid en motivatie van agrariërs om natuur- en landschapsdoelen te realiseren. De gedachte dat deze gronden bij het wegvallen van het ANLb automatisch als natuur ingericht	BoerenNatuur West heeft verzocht om N00.01 niet uit te sluiten voor ANLb. De lijn van de provincie Groningen is om het NNN te realiseren in 2030. De percelen N00.01 vallen binnen de begrenzing van het NNN-natuur, met ambitietype 'nog om te vormen landbouwgrond naar natuur'; De lijn is daarom om vanaf 2026 geen nieuwe ANLb contracten af te sluiten binnen het NNN en in overleg met de collectieven de bestaande contracten uit te faseren; Instrumenten als SKNL en kavelruil kunnen bij beheerders van de betreffende percelen worden ingezet om de landbouwgronden om te vormen naar natuur; Vervolgens kunnen de omgevormde percelen via SNL-natuur subsidie krijgen voor natuurbeheer. Lopende beheercontracten kunnen worden uitgediend tot het einde van de lopende subsidiebeschikking. De door de inspreker genoemde percelen waar op dit moment ANLB plaatsvindt worden weer opgenomen binnen leefgebied.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	(NNN) worden, achten wij niet realistisch. Oproep: Wij verzoeken u dringend om de mogelijkheid om het ANLb-beheer op beheertype N00.01 te behouden en de huidige uitsluiting niet door te zetten. Dit is noodzakelijk om de natuurkwaliteit en de inzet van agrariërs voor biodiversiteit te waarborgen, en om onze contractuele verplichtingen na te kunnen komen.	
9.1	We herkennen ons in grote lijnen in het voorliggende Ontwerp Beheerplan en de ambities die u daarin schetst. Mede door het goede contact is vooroverleg mogelijk geweest, hebben we de uitdagingen en de potentie van gebieden kunnen bespreken, konden we deze verwerken tot gezamenlijke ambities en hebben we eventueel noodzakelijke aanpassingen tijdig besproken. **Beheervergoedingen en standaardkostprijzen** Ter voorbereiding van de nieuwe termijn voor de SNL-beheervergoedingen, zullen wij de beheertypenkaart van Natuurbeheerplan 2028 aan het einde van dit jaar/ begin 2027 meer nauwgezet beschouwen. Uiteraard zoeken wij hierover ook samenwerking met uw medewerkers. Immers alleen met een helder en gedeeld beeld op basis van een betrouwbaar concept Natuurbeheerplan 2028, zijn de beheervergoedingen voor de volgende periode (de 6 jaar van 2028 t/m 2033) correct vast te stellen. Onderdeel daarvan is de indexatie en actualisatie van de standaardkostprijzen. Voor de uitvoering van het noodzakelijk natuurbeheer is het essentieel dat Natuurmonumenten een vergoeding ontvangt die in lijn ligt met de daadwerkelijke kosten. We willen van deze gelegenheid gebruik maken om te benadrukken dat het van groot belang is dat de indexaties en evaluaties van de standaardkostprijs op een goede wijze toekomstige vergoedingen, maar ook in de huidige vergoedingen worden geëffectueerd en ook op alle onderdelen worden opengesteld. We willen u adviseren om hierover in gesprek te gaan en/ of te blijven met het Rijk.	Ter voorbereiding voor het ontwerp-Natuurbeheerplan 2028 zullen wij met u in gesprek gaan. Gesprekken over financiële aspecten van het stelsel vinden op landelijk niveau plaats tussen Rijk en provincies.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
10.1	Wij waarderen de inzet van de provincie voor versterking van natuur, biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit. Tegelijkertijd zien wij kansen om het programma op onderdelen aan te scherpen en aan te vullen, met name waar het gaat om onder meer historische wateren, groenblauwe dooradering en soorten van ecologisch gezonde watersystemen. Daarnaast zien wij weinig aandacht voor de kaderrichtlijn water en hoe de doelstellingen van 2027 te bereiken specifiek voor de provincie. Maar ook verdroging van het landschap dat slecht uitwerkt voor natuur, bomen, groen en dieren komt niet aan bod. Graag verwijzen wij naar het opiniestuk Goed waterbeheer en uw portemonnee (Westerwolde Actueel van 22 maart 2024).[i] Ook zien we dat er weinig aandacht is voor de gevolgen van bestrijdingsmiddelen, uitstoot en lozing (o.a. pfas) milieuvervuilende stoffen door bedrijven en huishoudens op de bestaande natuur, inclusief de leefomgeving van de mens. Graag zouden we de ambities die wel zijn uitgesproken meer SMART gedefinieerd willen zien, zodat achteraf ook bepaald kan worden of het beleid resultaat heeft opgeleverd en doeltreffend is geweest. **1. Aanvullingen op de kaart met beheertypen** In de kaarten bij het Ontwerp Natuurbeheerplan missen wij een aantal waardevolle historische wateren en omliggende natuurgebieden. Waar wij spreken over ‘kolken’, bedoelen wij dijkdoorbraakkolken. **a. Oudeschanskerkolk** De Oudeschanskerkolk heeft geen beheertypeaanduiding gekregen. De kolk is echter een historisch water (‘poel’) en heeft in 2018 zijn oorspronkelijke diepte teruggekregen door verwijdering van een dikke sliblaag. Hierdoor kunnen zich opnieuw bijzondere natuurwaarden ontwikkelen. Wij stellen daarom voor deze kolk het beheertype L01.01 – Poel en kleine historische wateren toe te kennen. **b. Kompenkolk** De Kompenkolk heeft momenteel het beheertype N04.02 – Zoete plas. Gezien de historische oorsprong van deze plas achten wij L01.01 – Poel en kleine historische wateren passender. Het omliggende gebied bestaat uit kruidenrijk grasland en bos. Wij stellen	Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. De door u beschreven kolken liggen niet binnen het NNN en komen daarom niet voor een SNL natuurbeheersubsidie in aanmerking.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	daarom voor de omliggende natuurtypen respectievelijk: • N12.02 – Kruiden- en faunarijk grasland • N14.03 – Haagbeuken- en essenbos op te nemen. **c. Kolk bij voormalig stoomgemaal 'De Klieve'** Langs het Veendiep ligt een oude kolk bij het voormalig stoomgemaal 'De Klieve'. Zowel de kolk als het omliggende gebied hebben momenteel geen natuurtypeaanduiding. Wij stellen voor: • voor het water: L01.01 – Poel en kleine historische wateren; • voor het omliggende grasland: N12.02 – Kruiden- en faunarijk grasland. **d. Jeudenkolke / Meer van Genève** Ten zuiden van Wedderbergen (Weddermeer) bevindt zich een kolkje, bekend als de Jeudenkolke of het Meer van Genève. Wij stellen voor dit water het beheertype L01.01 – Poel en kleine historische wateren toe te kennen. **e. Spille Leen** Aan de Hamdijk bevindt zich de kolk Spille Leen, tegenover de gelijknamige boerderij. Deze nieuw gegraven plas ligt niet exact op de historische locatie, maar verwijst wel nadrukkelijk naar de oorspronkelijke nog bestaande kolken in het gebied. Wij adviseren daarom ook hier het beheertype L01.01 – Poel en kleine historische wateren toe te kennen. **f. Kolk bij de Bunderpoort in Bad Nieuweschans** In de gracht van Bad Nieuweschans bevindt zich bij de Bunderpoort een historische kolk. Deze is momenteel niet getypeerd. Wij stellen voor: • het water te typeren als L01.01 – Poel en kleine historische wateren of N04.02 – Zoete plas; • het omliggende grasveld als N12.02 – Kruiden- en faunarijk grasland. **g. Grote Kolk aan de Gereweg** De Grote Kolk aan de westzijde van de Gereweg heeft geen beheertype gekregen.	

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	Wij stellen voor de kolk te typeren als L01.01 – Poel en kleine historische wateren. Daarnaast zou het waardevol zijn ook een omliggende strook op te nemen, bijvoorbeeld als N12.02 – Kruiden- en faunarijk grasland. **h. Kolk bij de Zomerdijk** Bij de Zomerdijk ligt eveneens een kleine kolk, die op de natuurtypenkaart nauwelijks herkenbaar is. Wij stellen voor: • voor het water: L01.01 – Poel en kleine historische wateren; • voor het omliggende gebied: N12.02 – Kruiden- en faunarijk grasland.	
10.2	**2. Groenblauwe dooradering als belangrijke ambitie** In hoofdstuk 4, 'Natuur- en landschapsdoelen', missen wij een duidelijke ambitie voor een stevige groenblauwe dooradering van zowel akkerland als graslandgebieden. Juist in Groningen liggen grote kansen om waterbeheer, natuurontwikkeling, klimaatadaptatie en landschappelijke kwaliteit met elkaar te verbinden. Een robuuste groenblauwe dooradering kan bijdragen aan ecologisch gezond water, versterking van biodiversiteit en een aantrekkelijker landschap. Wij zien daarbij goede mogelijkheden in: 1. het verhogen van gemiddelde waterpeilen; 2. het natuurlijker laten verlopen van waterpeilen, met hogere peilen in de winter en lagere in de zomer; 3. het beter afstemmen van waterbeheer op het maaiveld, zodat water lokaal beter kan worden vastgehouden en afgevoerd. De voordelen hiervan zijn groot: • verbetering van de waterkwaliteit; • grotere beschikbaarheid van water tijdens droogte; • betere opvang en afvoer bij hevige regenval; • versnelling van het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW); • betere buffering van voedingsstoffen; • behoud en herstel van onderwatervegetaties en aquatische fauna; • een aantrekkelijker landschap; • kostenefficiëntie en toekomstige kostenbesparing. Wij verzoeken daarom om groenblauwe dooradering expliciet als provinciale	Op het moment wordt het thema groenblauwe dooradering uitgewerkt via het spoor van Toekomst Landelijke Gebied. Het Natuurbeheerplan is een subsidieinstrument en geen beleidsdocument. Binnen het subsidiestelsel zijn zowel binnen SNL Natuur als ANLb beheerpakketten die bijdragen aan groenblauwe dooradering.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	ambitie op te nemen binnen het Natuurbeheerplan.	
10.3	**3. Aandachtsoorten voor ecologisch gezond water** In het Ontwerp Natuurbeheerplan ligt begrijpelijkerwijs veel nadruk op akkervogels en weidevogels. Voor soorten die afhankelijk zijn van natte dooradering en lijnvormige wateren missen wij echter enkele belangrijke indicatorsoorten. **Stompe moerasslak** Wij vragen aandacht voor de Stompe moerasslak. Deze kieuwslak is sinds circa 1965 verdwenen uit Oost-Groningen en sinds 2005 uit vrijwel de gehele provincie. Wij zien deze soort als een belangrijke indicator voor ecologisch gezond water. Daarom verzoeken wij de Stompe moerasslak op te nemen als aandachtsoort voor lijnvormige wateren, met als ambitie herstel van geschikt leefgebied in Oost-Groningen. **Argusvlinder** Daarnaast vragen wij aandacht voor de Argusvlinder, een Groninger aandachtsoort die eveneens sterk achteruit is gegaan. Deze soort verdween na 2000 uit Oost-Groningen en na 2010 uit vrijwel de gehele provincie. Wij verzoeken de Argusvlinder eveneens op te nemen als aandachtsoort binnen natte dooradering en lijnvormige landschapselementen, met als ambitie herstel van populaties in (Oost-)Groningen.	De argusvlinder en de stompe moerasslak staan niet op de Lijst Groninger Soorten; daarom hebben deze soorten geen speciale prioriteit.
10.4	**4. Zoekgebied Water** Op de kaart ‘Zoekgebied Water’ in de kaartenbijlage zijn beheertypen voor water aangegeven. Het valt ons op dat in grote delen van Oldambt, Westerwolde en de Veenkoloniën nauwelijks of geen ‘beheertype water’ voorkomt. Dat achten wij een gemiste kans. Juist in deze gebieden liggen mogelijkheden om winst te behalen op het gebied van: • waterkwaliteit; • biodiversiteit; • klimaatadaptatie;	De door u genoemde gebieden zijn al begrensd binnen zoekgebied Water.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	• klimaatmitigatie; • toekomstbestendige landbouw. Een aanpak gericht op groenblauwe dooradering, gecombineerd met natuurlijker waterpeilen, kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Wij verzoeken de provincie daarom deze regio's nadrukkelijker te betrekken bij de uitwerking van watergerelateerde beheertypen en natuurdoelen. **Handhaving** In de zienswijze missen wij aandacht voor handhaving. Het is van belang bestaand groen en water te beschermen tegen kap en demping. In het buitengebied worden veel bomen en bosjes oneigenlijk gekapt, bermen "opgenomen" in het agrarisch areaal en sloten zonder toestemming gedempt. Dit zijn landschapselementen die van wezenlijk belang zijn voor de biodiversiteit. De provincie moet de mogelijkheid krijgen op grond van actuele gegevens te bewijzen dat groen verwijderd is en sloten zijn gedempt zodat zij handhavend kan optreden. De provincie Overijssel heeft dit uitgewerkt via een onderzoek in een goede aanpak.[ii] Zie bijlage.iii Het is tegenstrijdig om groen op boerenerven te subsidiëren terwijl het groen uit het buitengebied verdwijnt. **Verantwoording bereiken doelstellingen** Het verstrekken van subsidie voor bepaalde ambities moet wel gepaard gaan met controle achteraf of de ambities zijn bereikt, en of de juiste middelen en werkwijzen zijn ingezet. We vragen hiertoe meer concrete voorstellen over de volle breedte.	Handhaving Handhaving maakt geen onderdeel uit van het Natuurbeheerplan. De Uitvoerings- en Handhavingsstrategie (U&HS) beschrijft hoe de provincie Groningen haar taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uitvoert. Voor de volledigheid melden wij dat handhaving op het illegaal kappen van bomen en dempen van sloten een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van de provincie en gemeenten. Het beschikbaar hebben van actuele data is daarbij essentieel. Waar mogelijk maken wij gebruik van luchtfoto's. Tevens onderzoeken wij op dit moment de mogelijkheid voor het inzetten van drones. Verantwoording Zowel binnen SNL Natuur als agrarisch natuurbeheer vindt monitoring en evaluatie van het beheer plaats.
11.1	Hoewel het Natuurbeheerplan formeel een subsidie-instrument is, constateren wij dat de keuze voor bepaalde beheertypen in het Zuidelijk Westerkwartier wel degelijk nadelige gevolgen kan hebben. Dit geldt in het bijzonder in het licht van: • de Europese Natuurherstelverordening (NHV) 2024, • de nationale stikstofdoelen, • en toekomstige gebiedsprocessen waarin natuur, landbouw, woningbouw en infrastructuur met elkaar moeten worden verenigd.	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. Het NNN-gebied is niet uitgebreid. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	In het ontwerpplan (o.a. blz. 16 en de gebiedsuitwerking) worden in het Zuidelijk Westerkwartier meerdere beheertypen aangewezen die in de landelijke SNL-systematiek als (zeer) stikstofgevoelig worden beschouwd, zoals vochtige hooilanden, bloemrijke graslanden, moeras, moerasbos en petgatenmozaïek. Deze ecosystemen vallen onder categorieën waarvoor de NHV 2024 juridisch bindende herstelverplichtingen oplegt. Door juist deze typen in het ontwerpplan vast te leggen, wordt het Zuidelijk Westerkwartier beleidsmatig een logische kandidaat voor toekomstige herstelmaatregelen. In de Nederlandse praktijk betekent dit vrijwel altijd: • druk op stikstofreductie, • waterpeilverhoging, • extensivering van landbouw, • en beperkingen op uitbreidingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven, woningbouw en infrastructuur. Daarnaast constateren wij dat het ontwerpplan op meerdere punten onvoldoende zorgvuldig is voorbereid (Awb art. 3:2) en onvoldoende is gemotiveerd (Awb art. 3:46). Hierdoor is voor gebiedspartijen niet inzichtelijk waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt en welke gevolgen deze keuzes hebben voor de uitvoeringspraktijk. 1. Onvoldoende motivering van de keuze voor beheertypen (Awb art. 3:46) Het ontwerpplan wijst in het Zuidelijk Westerkwartier diverse beheertypen toe, maar geeft geen gebiedsspecifieke ecologische onderbouwing. Het plan vermeldt niet: • waarom juist deze beheertypen passend zijn voor dit gebied, • welke ecologische analyses hieraan ten grondslag liggen, • hoe deze keuzes zich verhouden tot eerdere gebiedsprocessen en provinciale beleidsdocumenten.	omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing. Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. U verwijst naar een beschrijving op blz 16, de gebiedsbeschrijving, voor het Zuidelijk Westerkwartier in het Natuurbeheerplan. De in de gebiedsbeschrijving genoemde beheertypen beschrijven de reeds aanwezige natuurwaarden in het Zuidelijk Westerkwartier. De gebiedsprocessen Toekomst Landelijk Gebied en de gebiedsontwikkeling Zuidelijk Westerkwartier sluiten aan bij de opgaven voor het behoud van de natuurwaarden binnen het natuurnetwerk. In het Natuurbeheerplan wordt aangegeven waar welke subsidie voor natuurbeheer aangevraagd kan worden. Deze beheertypen sluiten aan bij de aanwezige natuurwaarden en de opgave voor behoud van de natuurwaarden binnen het natuurnetwerk. Het verzoek leidt niet tot aanpassing van het Natuurbeheerplan
11.2	2. Onvoldoende zorgvuldige voorbereiding (Awb art. 3:2) Het ontwerpplan maakt niet inzichtelijk: • welke alternatieven zijn onderzocht, • waarom bepaalde varianten zijn afgevallen, • of is gekeken naar minder ingrijpende of beter uitvoerbare beheertypen. Zonder deze informatie is niet vast te stellen of het plan zorgvuldig tot stand is	Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. In het Natuurbeheerplan wordt aangegeven waar welke subsidie voor natuurbeheer aangevraagd kan worden. Deze beheertypen zijn niet nieuw. Zij sluiten aan bij de aanwezige natuurwaarden. Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld in het kader van Subsidiestelsel Natuur en Landschap en maakt onderdeel

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	gekomen.	uit van de jaarlijkse cyclus voor (agrarisch) natuurbeheer.
11.3	3. Onvoldoende participatie en gebiedsbetrokkenheid Het ontwerpplan bevat geen inzicht in de wijze waarop gebiedspartijen – waaronder agrariërs, terreinbeheerders en lokale organisaties – zijn betrokken bij de voorbereiding. Gezien de impact van beheertypen op de uitvoeringspraktijk van natuurbeheer is participatie een essentieel onderdeel van een zorgvuldige voorbereiding. Verzoek: Wij verzoeken GS om een participatieparagraaf op te nemen waarin wordt beschreven: • welke partijen zijn betrokken, • op welke momenten dit is gebeurd, welke input is geleverd en hoe deze is verwerkt	Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. In het Natuurbeheerplan wordt aangegeven waar welke subsidie voor natuurbeheer aangevraagd kan worden. Deze beheertypen zijn niet nieuw. Zij sluiten aan bij de aanwezige natuurwaarden. Met deelnemende grondeigenaren, die subsidie ontvangen voor natuurbeheer of met de hen vertegenwoordigende collectieven worden periodiek gesprekken gevoerd en geëvalueerd hoe het beheer en de ontwikkeling van de natuurdoelen verloopt. M.b.t. de subsidie voor agrarisch natuurbeheer wordt een samenhangende gebiedsaanvraag ingediend door het collectief. Het opstellen van de gebiedsaanvraag doen de collectieven in nauwe afstemming met deelnemende grondeigenaren en gebiedspartners.
11.4	4. Onvoldoende inzicht in gevolgen voor de subsidiepraktijk Het Natuurbeheerplan bepaalt voor welke beheertypen subsidie kan worden verstrekt. De keuze voor bepaalde typen heeft directe gevolgen voor: • lopende SNL-contracten, • toekomstige beheeropties voor agrariërs, • de uitvoerbaarheid van agrarisch natuurbeheer. Het ontwerpplan maakt deze gevolgen niet inzichtelijk. Verzoek: Wij verzoeken GS om een paragraaf toe te voegen waarin de gevolgen voor bestaande en toekomstige SNL-contracten worden toegelicht.	Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke subsidie aangevraagd kan worden. Het Natuurbeheerplan heeft geen gevolgen voor lopende contracten. Lopende subsidiecontracten volgen hun looptijd.
11.5	5. Versterk de positie van agrarisch natuurbeheer Boeren leveren al generaties lang een belangrijke bijdrage aan biodiversiteit en landschapsbeheer. Verzoek: Wij verzoeken GS dit expliciet te erkennen en agrariërs structureel te betrekken bij de uitvoering en evaluatie van natuurbeheer.	GS erkent het belang van agrariërs in het agrarisch natuurbeheer. Het subsidiestelsel Natuur en Landschap beschrijft de rol van het agrarisch natuurbeheer. Het opstellen van de gebiedsaanvraag doen de collectieven in nauwe afstemming met de betrokken agrariërs.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
11.6	6. Verzoek tot aanpassing van het ontwerpplan Verzoek: Op basis van bovenstaande constateringen verzoeken wij GS om: 1. de uitbreiding of intensivering van zeer stikstofgevoelige beheertypen in het Zuidelijk Westerkwartier te heroverwegen; 2. alternatieven te onderzoeken, zoals minder stikstofgevoelige beheertypen of gefaseerde ontwikkeling; 3. een gebiedsgerichte onderbouwing op te nemen waarin natuurdoelen worden afgewogen tegen landbouw, woningbouw, infrastructuur en leefbaarheid; 4. het ontwerpplan aan te vullen met een gebiedsspecifieke ecologische motivering per beheertype; 5. inzichtelijk te maken welke alternatieven zijn onderzocht en waarom deze zijn afgevallen; 6. de relatie met bestaand gemeentelijk beleid over woningbouw , infrastructuur , bedrijventerreinen e.d. en ook met provinciaal beleid expliciet te motiveren; 7. een participatieparagraaf toe te voegen; 8. de gevolgen voor de subsidiepraktijk inzichtelijk te maken. Indien deze aanvullingen leiden tot wezenlijke wijzigingen in het ontwerpplan, verzoeken wij GS om het aangepaste plan opnieuw ter inzage te leggen.	Bovenstaande zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het Natuurbeheerplan. GS legt het aangepaste plan niet opnieuw ter inzage.
12.1	Hoewel het Natuurbeheerplan formeel een subsidie-instrument is, constateren wij dat de keuze voor bepaalde beheertypen in het Zuidelijk Westerkwartier wel degelijk nadelige gevolgen kan hebben. Dit geldt in het bijzonder in het licht van: • de Europese Natuurherstelverordening (NHV) 2024, • de nationale stikstofdoelen, • en toekomstige gebiedsprocessen waarin natuur, landbouw, woningbouw en infrastructuur met elkaar moeten worden verenigd. In het ontwerpplan (o.a. blz. 16 en de gebiedsuitwerking) worden in het Zuidelijk Westerkwartier meerdere beheertypen aangewezen die in de landelijke SNL-systematiek als (zeer) stikstofgevoelig worden beschouwd,	Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. Het gaat hier om invulling van het natuurnetwerk, zoals het in 2014 is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. Het betreft dan ook geen nieuwe begrenzing. Het Natuurbeheerplan zorgt niet voor gebruiksbeperkingen. Het

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	zoals vochtige hooilanden, bloemrijke graslanden, moeras, moerasbos en petgatenmozaïek. Deze ecosystemen vallen onder categorieën waarvoor de NHV 2024 juridisch bindende herstelverplichtingen oplegt. Door juist deze typen in het ontwerpplan vast te leggen, wordt het Zuidelijk Westerkwartier beleidsmatig een logische kandidaat voor toekomstige herstelmaatregelen. In de Nederlandse praktijk betekent dit vrijwel altijd: • druk op stikstofreductie, • waterpeilverhoging, • extensivering van landbouw, • en beperkingen op uitbreidingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven, woningbouw en infrastructuur. Daarnaast constateren wij dat het ontwerpplan op meerdere punten onvoldoende zorgvuldig is voorbereid (Awb art. 3:2) en onvoldoende is gemotiveerd (Awb art. 3:46). Hierdoor is voor gebiedspartijen niet inzichtelijk waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt en welke gevolgen deze keuzes hebben voor de uitvoeringspraktijk. 1. Onvoldoende motivering van de keuze voor beheertypen (Awb art. 3:46) Het ontwerpplan wijst in het Zuidelijk Westerkwartier diverse beheertypen toe, maar geeft geen gebiedsspecifieke ecologische onderbouwing. Het plan vermeldt niet: • waarom juist deze beheertypen passend zijn voor dit gebied, • welke ecologische analyses hieraan ten grondslag liggen, hoe deze keuzes zich verhouden tot eerdere gebiedsprocessen en provinciale beleidsdocumenten.	Natuurbeheerplan beschrijft voor welke beheertypen beheersubsidie mogelijk is binnen het natuurnetwerk en daarnaast welke mogelijkheden er zijn m.b.t. agrarisch natuurbeheer. Jaarlijks stelt de provincie vast welke beheertypen subsidiabel zijn, middels een apart GS-besluit, het zogenaamde openstellingsbesluit. Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. U verwijst naar een beschrijving op blz 16, de gebiedsbeschrijving, voor het Zuidelijk Westerkwartier in het Natuurbeheerplan. De in de gebiedsbeschrijving genoemde beheertypen beschrijven de reeds aanwezige natuurwaarden in het Zuidelijk Westerkwartier. De gebiedsprocessen Transitie Landelijk Gebied en de gebiedsontwikkeling Zuidelijk Westerkwartier sluiten aan bij de opgaven voor het behoud van de natuurwaarden binnen het natuurnetwerk. In het Natuurbeheerplan wordt aangegeven waar welke subsidie voor natuurbeheer aangevraagd kan worden. Deze beheertypen sluiten aan bij de aanwezige natuurwaarden en de opgave voor behoud van de natuurwaarden binnen het natuurnetwerk. Het verzoek leidt niet tot aanpassing van het Natuurbeheerplan
12.2	2. Onvoldoende zorgvuldige voorbereiding (Awb art. 3:2) Het ontwerpplan maakt niet inzichtelijk: • welke alternatieven zijn onderzocht, • waarom bepaalde varianten zijn afgevallen, • of is gekeken naar minder ingrijpende of beter uitvoerbare beheertypen. Zonder deze informatie is niet vast te stellen of het plan zorgvuldig tot stand is gekomen.	Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. In het Natuurbeheerplan wordt aangegeven waar welke subsidie voor natuurbeheer aangevraagd kan worden. Deze beheertypen zijn niet nieuw. Zij sluiten aan bij de aanwezige natuurwaarden. Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld in het kader van Subsidiestelsel Natuur en Landschap en maakt onderdeel uit van de jaarlijkse cyclus voor (agrarisch) natuurbeheer.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
12.3	3. Onvoldoende participatie en gebiedsbetrokkenheid Het ontwerpplan bevat geen inzicht in de wijze waarop gebiedspartijen – waaronder agrariërs, terreinbeheerders en lokale organisaties – zijn betrokken bij de voorbereiding. Gezien de impact van beheertypen op de uitvoeringspraktijk van natuurbeheer is participatie een essentieel onderdeel van een zorgvuldige voorbereiding. Verzoek: Wij verzoeken GS om een participatieparagraaf op te nemen waarin wordt beschreven: • welke partijen zijn betrokken, • op welke momenten dit is gebeurd, welke input is geleverd en hoe deze is verwerkt	Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. In het Natuurbeheerplan wordt aangegeven waar welke subsidie voor natuurbeheer aangevraagd kan worden. Deze beheertypen zijn niet nieuw. Zij sluiten aan bij de aanwezige natuurwaarden. Met deelnemende grondeigenaren, die subsidie ontvangen voor natuurbeheer of met de hen vertegenwoordigende collectieven worden periodiek gesprekken gevoerd en geëvalueerd hoe het beheer en de ontwikkeling van de natuurdoelen verloopt. M.b.t. de subsidie voor agrarisch natuurbeheer wordt een samenhangende gebiedsaanvraag ingediend door het collectief. Het opstellen van de gebiedsaanvraag doen de collectieven in nauwe afstemming met deelnemende grondeigenaren en gebiedspartners.
12.4	4. Onvoldoende inzicht in gevolgen voor de subsidiepraktijk Het Natuurbeheerplan bepaalt voor welke beheertypen subsidie kan worden verstrekt. De keuze voor bepaalde typen heeft directe gevolgen voor: • lopende SNL-contracten, • toekomstige beheeropties voor agrariërs, • de uitvoerbaarheid van agrarisch natuurbeheer. Het ontwerpplan maakt deze gevolgen niet inzichtelijk. Verzoek: Wij verzoeken GS om een paragraaf toe te voegen waarin de gevolgen voor bestaande en toekomstige SNL-contracten worden toegelicht.	Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke subsidie aangevraagd kan worden. Het Natuurbeheerplan heeft geen gevolgen voor lopende contracten. Lopende subsidiecontracten volgen hun looptijd.
12.5	5. Versterk de positie van agrarisch natuurbeheer Boeren leveren al generaties lang een belangrijke bijdrage aan biodiversiteit en landschapsbeheer. Verzoek: Wij verzoeken GS dit expliciet te erkennen en agrariërs structureel te betrekken bij de uitvoering en evaluatie van natuurbeheer.	GS erkent het belang van agrariërs in het agrarisch natuurbeheer. Het subsidiestelsel Natuur en Landschap beschrijft de rol van het agrarisch natuurbeheer. Het opstellen van de gebiedsaanvraag doen de collectieven in nauwe afstemming met de betrokken agrariërs.
12.6	6. Verzoek tot aanpassing van het ontwerpplan	Bovenstaande zienswijzen leiden niet tot aanpassing van het

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	Verzoek: Op basis van bovenstaande constateringen verzoeken wij GS om: 9. de uitbreiding of intensivering van zeer stikstofgevoelige beheertypen in het Zuidelijk Westerkwartier te heroverwegen; 10. alternatieven te onderzoeken, zoals minder stikstofgevoelige beheertypen of gefaseerde ontwikkeling; 11. een gebiedsgerichte onderbouwing op te nemen waarin natuurdoelen worden afgewogen tegen landbouw, woningbouw, infrastructuur en leefbaarheid; 12. het ontwerpplan aan te vullen met een gebiedsspecifieke ecologische motivering per beheertype; 13. inzichtelijk te maken welke alternatieven zijn onderzocht en waarom deze zijn afgevallen; 14. de relatie met bestaand gemeentelijk beleid over woningbouw , infrastructuur , bedrijventerreinen e.d. en ook met provinciaal beleid expliciet te motiveren; 15. een participatieparagraaf toe te voegen; 16. de gevolgen voor de subsidiepraktijk inzichtelijk te maken. Indien deze aanvullingen leiden tot wezenlijke wijzigingen in het ontwerpplan, verzoeken wij GS om het aangepaste plan opnieuw ter inzage te leggen.	Natuurbeheerplan. GS legt het aangepaste plan niet opnieuw ter inzage
13.1	Het is vanuit ANOG zeer wenselijk om de slaperdijken en wateringen breder te begrenzen als Dooradering zodat deze natuurlijke elementen met daaraan grenzend agrarisch natuurbeheer een nog duidelijker dooraderingen wordt in het landschap en met nog meer biodiversiteit. (zie bijlage, punt 1) Op dit moment loopt er een project voor slaperdijken via Landschapsbeheer Groningen. Afgelopen jaren zagen we ook al kleine intekenfoutjes (grensfoutjes) is de verschillende leefgebieden en categorieën. De leefgebieden en categorieën zijn niet altijd netjes over de landbouwpercelen van RVO ingetekend. Dit houdt in dat er allemaal kleine stukjes worden afgekeurd door RVO omdat er subsidie buiten het leefgebied/ categorie wordt aangevraagd. Er worden inmiddels wel zoveel stukjes door RVO afgesneden dat we de provincie willen vragen om de randen van de leefgebieden te controleren of ze	Het pleidooi om de slaperdijken ruimer te begrenzen in Dooradering is akkoord, de stroken zijn verbreed tot 250 meter van de huidige dooradering. De door u geconstateerde intekenfouten zijn in de meeste gevallen aangepast.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	ook volledig over een landbouwperceel liggen. In de bijlage, punt 2 zitten twaalf voorbeelden waar de begrenzing niet netjes in zijn geheel over een perceel zijn ingetekend. Wijziging begrenzing Open Akkerland *Wanneer er meerdere leefgebieden op elkaar liggen dan geldt de grensfout voor (bijna) alle leefgebieden en categorieën. Wanneer een begrenzing wordt aangepast dan graag voor alle leefgebieden en categorieën de begrenzing daar aanpassen.* Toekomstig Natuurgebied Deelnemer met percelen in toekomstig natuurbeheer nabij Midwolda kan nu geen ANLb beheer meer aanvragen.	
14.1	SBB Het Natuurbeheerplan als beleidskader geeft de provincie waarde en betekenis aan instandhouding van natuur en landschap in onze mooie provincie. Staatsbosbeheer waardeert de inzet van de provincie hierin zeer. Tegelijkertijd wordt er geconstateerd, dat er op een aantal onderdelen een discrepantie lijkt te bestaan tussen de inhoud van het Natuurbeheerplan als beleidskader en de uitvoering hiervan. Zowel in woord als duiding op kaart markeert de provincie het belang van landschapselementen als onderdeel van natuurterreinen. Dit vertaalt zich tot het opnemen van deze landschapselementen op zowel de beheertypenkaart als op de ambitiekaart. Daarmee lijkt de provincie aan te geven dat deze specifieke elementen behouden moeten blijven, nu en in de toekomst. De afgelopen jaren hebben we echter geen subsidie kunnen aanvragen voor een aantal landschapstypen die wel opgenomen zijn in het Natuurbeheerplan. De provincie stelt de subsidie hiervoor niet beschikbaar in het ‘openstellingsbesluit’. Hierdoor ontbreekt de financiële basis voor de instandhouding van deze landschapstypen (bijvoorbeeld oude lanen of hoogstamboomgaarden) terwijl die beleidsmatig op waarde geschat worden. Vanuit SBB zouden wij graag een reflectie zien op deze discrepantie en een inhoudelijke argumentatie ontvangen waarom deze specifieke landschapselementen niet voor subsidie in aanmerking kunnen komen ondanks het feit dat ze dezelfde ‘beleidsmatige waarde’ toegekend worden als andere beheer- en landschapstypen in het Natuurbeheerplan.	De provincie heeft enkele landschapsbeheertypen opengesteld en een aantal niet. Omdat er indertijd onvoldoende middelen zijn beschikbaar gesteld vanuit het Rijk zijn indertijd niet alle landschapsbeheertypen opengesteld. Ook zijn een aantal jaar geleden op verzoek van SBB landschapselementen in eigendom van SBB op de beheertypenkaar toegevoegd. Omdat dit helpend zou zijn voor het systeem van SBB. Er is toen duidelijk door de provincie aangegeven dat dit niet betekent dat elementen ook zouden worden opgenomen in het openstellingsbesluit.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	Beheertypenkaart Foutenformulier 2026 In het Ontwerp worden een aantal wijzigingen van de beheertypenkaart doorgevoerd waarover Staatsbosbeheer vorig jaar met de provincie overleg heeft gehad (foutenformulier n.a.v. Natuurbeheerplan 2026). Het is goed om te constateren dat de meeste wijzigingen goed zijn overgenomen volgens afspraak. Tegelijkertijd zijn niet alle voorgestelde wijzigingen volledig overgenomen. Dit geldt voor de gebieden de Heemtuin Muntendam, Schildmeer, De Etalage (Lauwersmeer) en De Rug (Lauwersmeer). SBB gaat ervan uit dat het een omissie betreft en dat de kaart alsnog volgens de voorstellen/afspraken gewijzigd wordt. Als de provincie op inhoudelijke gronden de voorstellen van Staatsbosbeheer niet volledig overgenomen heeft dan zou ik daarvan ieder geval een motivatie willen ontvangen. **Wijzigingen door de provincie** De beheertypenkaart is op onderdelen door de provincie aangepast. In de meeste gevallen leidt dit tot een verbetering van de kaart, maar op sommige plekken lijkt er iets fout gegaan te zijn. Zoals de volgende voorbeelden: • Landschapselementen: De provincie heeft veel werk verzet om de laag landschapselementen beter in te tekenen volgens de geldende regels, waarvoor complimenten. Tegelijkertijd lijken er een aantal elementen in dit proces verdwenen te zijn, verkeerd zijn toegewezen, of nog te ontbreken op de kaart. Staatsbosbeheer gaat graag de komende periode met de provincie in gesprek om deze laag alsnog goed in het definitieve Natuurbeheerplan te krijgen. • Ruiten Aa: De provincie heeft in het voorliggende Ontwerp de nieuwe contouren van de meanderende Ruiten Aa ingetekend, dit mede op verzoek van Staatsbosbeheer. Eerder was ambtelijk toegezegd om dit in gezamenlijkheid voor te bereiden maar dat is helaas niet gelukt. SBB constateert nu dat de toewijzing van beheertypen en de begrenzing niet altijd klopt met de werkelijke situatie ter plaatse. Staatsbosbeheer gaat ervan uit dat we voorafgaand aan het definitieve Natuurbeheerplan 2027 hier samen nog naar kunnen kijken zodat de kaart in overeenstemming is met wat buiten is. **Wijzingen Staatsbosbeheer** Zoals gebruikelijk stelt Staatsbosbeheer jaarlijks een lijst/bestand op met	Een deel van de voorstellen is overgenomen. Recent is met u afgesproken dat in het vervolg door u voorgestelde verzoeken tot eventuele wijziging per deelgebied zullen worden besproken en eventueel doorgevoerd in het Natuurbeheerplan. Recent is met u afgesproken dat in het vervolg door u voorgestelde verzoeken tot eventuele wijziging per deelgebied zullen worden besproken en eventueel doorgevoerd in het Natuurbeheerplan. Het gebied Ruiten Aa, zal in overleg met u in het Natuurbeheerplan van 2028 worden opgenomen.

Indiener	Zienswijze	Commentaar en verwerking
	wijzigingsvoorstellen. Dit kunnen kleine technische aanpassingen zijn maar ook wijziging in beheertype als gevolg van ontwikkelingen in een natuurterrein (bijvoorbeeld veranderde terreinomstandigheden die leiden tot beheeraanpassingen, of de aanleg van nieuwe elzensingels). Staatbosbeheer streeft naar een 100% actuele kaart, maar de ervaring leert dat natuurbeheer dynamisch is waarin zaken kunnen veranderen. Ons is opgevallen dat in het nu voorliggende ontwerp de door ons voorgestelde wijzigingen niet zijn meegenomen. Mogelijk is er iets niet goed gegaan bij het aanleveren of verwerken van de gegevens van Staatsbosbeheer. De wijzigingsvoorstellen van Staasbosbeheer zullen als onderdeel van deze zienswijze alsnog of nogmaals als digitaal bestand naar de provincie gestuurd worden. Ik ga ervan uit dat deze voorstellen meegenomen worden in het definitieve Natuurbeheerplan 2027. **Ambitiekaart** In het Ontwerp is een nieuwe/gewijzigde ambitiekaart opgenomen. Deze ambitiekaart is voor natuurbeheerders van wezenlijk belang omdat hiermee de ontwikkelrichting van een terrein (of gebied) wordt aangegeven. Het is ook de basis voor eventuele ‘kwaliteitsimpulsen’ waarmee een terrein naar een hogere kwaliteit getild kan worden. Een fundamentele kaart dus voor terreinbeheerders. Helaas constateert SBB, dat de nu voorliggende ambitiekaart in zijn geheel niet is besproken met Staatsbosbeheer. Daarmee is het ook niet duidelijk welke afwegingen en argumenten gebruikt zijn bij het kiezen van een bepaalde ambitie. Staatsbosbeheer had daar graag over meegedacht. Graag zou SBB meer duiding zien voor wat betreft status en proces rondom deze kaart in het Natuurbeheerplan. Wij gaan ervan uit dat er alle ruimte is om de komende periode/jaar met elkaar inhoudelijk in gesprek te gaan over de langer termijn ambities van het natuurbeheer en dat de nu voorliggende kaart bedoeld is als vertrekpunt voor dat gesprek.	Een deel van de voorstellen is overgenomen. Recent is met u afgesproken dat in het vervolg door u voorgestelde verzoeken tot eventuele wijziging per deelgebied zullen worden besproken en eventueel doorgevoerd in het Natuurbeheerplan De ambitiekaart is mede met inbreng van ecologen van SBB tot stand gekomen. Inmiddels heeft een gesprek plaats gevonden met SBB over status en proces van deze kaart. Daarbij is afgesproken om ook komende periode inhoudelijk met elkaar in gesprek te gaan. Dit wordt gekoppeld aan de gesprekken in het kader van het SNL.

Bijlage 1 Overzicht indieners zienswijze

1 t/m 6. Individuele inspreker
7. Adviseur namen inspreker
8. Boerennatuur Groningen West
9 Natuurmonumenten
10 IVN
11. Zienswijze VZ Westerkwartier
12 Zienswijze SGP Westerkwartier
13. ANOG
14. Staatsbosbeheer

[i] https://www.westerwoldeactueel.nl/2024/03/22/goed-waterbeheer-natuur-en-uw-portemonnee-opiniestuk-van-aart-jan-langbroek-en-jacco-swierenga/

[ii] Verdwijnen sloten: https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2026/hoe-de-sloten-in-nederland-verdwijnen~v2791210/?referrer=https%3A%2F%2Fduckduckgo.com%2F

[iii] De rekenkamer Oost heeft onderzoek gedaan naar de verdwenen bosjes en bomen in de provincie. https://rekenkameroost.nl/landschapsbeheer-overijssel/ Op grond daarvan heeft de provincie Overijssel een stappenplan gemaakt om beter te handhaven. https://www.ftm.nl/artikelen/sluipenderwijs-verdwijnen-er-jaarlijks-twaalfduizend-bomen-van-het-overijsselse-platteland?utm_medium=social&utm_campaign=sharebuttonleden&utm_source=mail&share=PiFlZaKtzRaTBzOK8I30OR9on33T1rubn73PclsHxeaibpiOOCFHuWwcDte4iA%3D%3 +